

Platform Bodembeheer bijeenkomst 4 december 2024

Wereldbodemdag

Bodemmanifesten en Bodemstewardship

Deel 3 van het drieluik van vitale bodems

Op 4 december 2024 werd in Nederland Wereldbodemdag gevierd in het LEF centrum van Rijkswaterstaat. Het was een feestelijke en informatieve bijeenkomst waar het Platform Bodembeheer twee workshops organiseerde: een workshop over Bodemmanifesten en een workshop over bodemstewardship. Deze workshops bouwen voort op wat er tijdens de eerdere twee bijeenkomsten over vitale bodems is opgehaald en werken richting het presenteren van alle opgehaalde kennis.

Tijdens de eerste bijeenkomst in het provinciehuis Gelderland in juni 2024, keken we naar de definitie van een vitale bodem; wat bedoelen we met het begrip 'vitale bodem' en hoe kunnen we vitale bodems beoordelen. De provincie Gelderland presenteerde hun methode voor de beoordeling van 4 ecosysteemdiensten voor landbouwbodems. Voor vier verschillende maatschappelijke opgaves (woningbouw, energie, klimaat en landbouw) is in kaart gebracht hoe een vitale bodem kan bijdragen en welke bodemeigenschappen belangrijk zijn. Vervolgens is in vier casussen gekeken hoe de opgaven samenkomen en wat we dan verstaan onder een vitale bodem. Een belangrijke geleerde les was dat het begrip van vitale bodem verschilde per opgave en binnen bepaalde context, en daardoor ook de beoordeling van vitale bodems.

De tweede bijeenkomst in het Kenniscentrum Bodemdaling en Funderingen in Gouda in oktober 2024 ging specifiek over de beoordeling van vitale bodems in de stad. Met drie verschillende experts werden in een carrousel gesprekken gevoerd over het meten en monitoren van vitale bodems in de stad (1), over het ontwikkelen van beleid voor een vitale bodem (2) en over de link tussen de bodemdalingsopgave en vitale bodems (3). Een belangrijke geleerde les was dat alle drie de gesprekken bijdragen om te komen tot vitale bodems in de praktijk; er moet worden gekeken naar de specifieke opgaven waaraan een vitale bodem kan bijdragen, er moet worden bepaald welk beleid en ambities er zijn voor een vitale bodem en hoe deze vervolgens kan worden gemonitord. De verslagen van deze (en alle vorige) bijeenkomsten zijn terug te vinden op de Platform Bodembeheer website¹.

Workshop Bodemmanifesten

Door de jaren heen zijn er in Nederland vele stukken geschreven met de ambitie om het thema bodem breder te trekken dan enkel de chemische verontreinigingen. In deze workshop zijn de deelnemers in kleine groepjes aan de slag gegaan met het analyseren van vijf van deze stukken, namelijk de Beleidsbrief Bodem 2003², De Kamerbrief Water en bodem sturend 2022³, het Manifest TerrAgenda 2020-2030⁴, Onder Twente 2016⁵ en de Green Paper 'The urgent necessity of healthy

---

¹ <https://www.expertisebodemenundergrond.nl/platform-bodembeheer-archief/>

² https://www.rivm.nl/sites/default/files/2018-11/beleidsbrief_bodem_dec2003.pdf

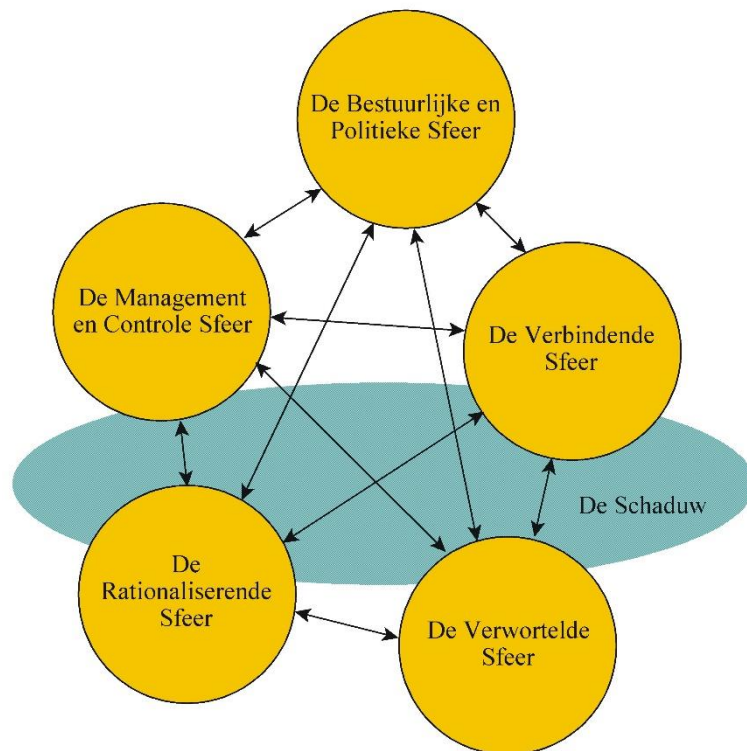
³ <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-c35e65eba0903d738ae26dab222462337b0d8de7/pdf>

⁴ https://bewustbodemgebruik.nl/wp-content/uploads/2020/07/Manifest_TerrAgenda_def.pdf

⁵ https://media.licdn.com/dms/document/media/v2/C4E1FAQHWmqr2zUgXQg/feedshare-document-pdf-analyzed/feedshare-document-pdf-analyzed/0/1620888500038?e=1740614400&v=beta&t=DaGFECTVGxUy9unaLzlbxdKHX-SI_d0aBYp0E77xJmQ

soils' uit 2023⁶. De analyse werd gedaan door naar het manifest te kijken vanuit de methode ontwikkeld door Geldof et al. (2012) waarin binnen de water en bodemsector vijf sferen worden onderscheiden (Figuur 1). N.B. binnen een organisatie kunnen meerdere sferen aanwezig zijn. Iedere sfeer heeft eigen werkprocessen, vakmanschap en specifieke gebiedskennis en kennis over de praktijk:

1. De politieke en bestuurlijke sfeer (waarin bestuurders, politici en politiek gevoelige beleidsmakers opereren. Deze mensen representeren bepaalde belangen en machten en moeten daarin bepaalde afwegingen maken).
2. De management en controle sfeer (waarin technologen, ingenieurs, wetenschappers, beleidsambtenaren en managers samenwerken aan de ontwikkeling van beleid).
3. De rationaliserende sfeer (waarin natuurwetenschappelijke kennis wordt ontwikkeld en beheerd door technologen, ingenieurs, wetenschappers, beleidsambtenaren en managers).
4. De verbindende sfeer (waarin de praktijk wordt verbonden met de abstracte wereld van de modellen en beleidsvisies).
5. De verwortelde sfeer (waarin mensen bevinden met een diepe relatie met het gebied).

Figuur 1 Overzichtsfiguur van de vijf sferen onderscheiden bij de stakeholders in het werkveld water en bodem. De sferen werken afzonderlijk van elkaar, maar kunnen elkaar vinden in de schaduw van de organisaties. Bron: Geldof et al., 2012

De deelnemers verplaatsten zich in alle sferen en bepaalden voor de vijf manifesten vanuit elke sfeer een positief punt en een negatief punt. De resultaten hiervan zijn weergegeven in onderstaande twee matrices (Figuur 2).

Positieve punten

	Beleidsbrief bodem 2003	Water en bodem sturend 2022	Manifest TerrAgenda 2020-2030	Onder Twente 2016	Green Paper The urgent necessity of

⁶ <https://aquaconsoil.com/assets/Green-Paper-Soil-2023-final.pdf>

					healthy soils 2023
De Bestuurlijke en Politieke sfeer	Mandaat en regie op bodemkwaliteit	Inspiratie visie	Neem verantwoordelijkheid Toekomstbestendig landgebruik Multifunctionaliteit is pas mogelijk als we slim gebruiken en samenwerken	Positief dat er in ieder geval regionaal bestuurlijk engagement is	Ambitions to change → concreet
De Management en controle sfeer	Duurzaam omgaan met de bodem (toekomstvast)	Integraliteit bevorderen	Bodem en land zijn schaars, ingrepen vaak onomkeerbaar Een levend actieprogramma	Baas in eigen bodem	Innovatie (pillar 2)
De Rationaliserende sfeer	Compleet	Handvatten past bij denken	Ondanks beschermingsbeleid treedt degradatie op		Data transformatie (pillar 3)
De Verbindende sfeer		Omgevingsvisie handvatten gebiedsgerichte aanpak	Bodem essentieel voor welzijn en welvaart Ambassadeurs van de bodem: verbindend netwerk	Samen komen in het bodemcafe en praten met elkaar	Uitdagingen die wij aangaan → challenges tot address Organisatie – capaciteit (pillar 4) Citizen science (pillar 4)
De Verwortelde sfeer		Ondersteund belangen		Regio effect	

Negatieve punten

	Beleidsbrief bodem 2003	Water en bodem sturend 2022	Manifest TerrAgenda 2020-2030	Onder Twente 2016	Green Paper The urgent necessity of healthy soils 2023
De Bestuurlijke en Politieke sfeer		Gevoelig voor politieke conjunctuur	De stikstofcrisis, ...crisis, ...crisis! In dit gecompliceerde proces is het belangrijk om te weten waar verantwoordelijkheden liggen Organiseer regie		Healthy soils for healthy societies → vanuit de EU Give soils a voice
De Management en controle sfeer		Brief stuur te weinig op integratie	Iedereen mag het weten: duurzaam benutten loont, uitputten schaad	Maar de angst regeert	Uitvoeren van de EU-bodemstrategie Research and development (pillar 2)
De Rationaliserende sfeer		Machtsstrijd over wie stuurt RO en B&W	SOGs		
De Verbindende sfeer	Verbinden signaleerd maar niet concreet	Te abstract ontbreken natuur bodemkwaliteit gescheiden	De aarde lijdt maar heeft zelf geen stem	Met proceslabs maak je bodem en ondergrond niet interessant	Sociale aspecten (pillar 4)

De Verwortelde sfeer	Geen handhaving Aanspreken op verantwoordelijkheid	We doen het al afdoen	Iedereen kan bijdragen ook de huisvrouw Bodem zitten onder het maaiveld	Twintigaren n sta op	Policy and economics (pillar 4)
-----------------------------	--	--------------------------	--	-------------------------	---------------------------------------

Het algemene beeld wat hieruit volgt is dat concrete acties uit manifesten vaak als positief punt worden gezien, met de kanttekening dat het hierbij ook belangrijk is van wie de boodschap komt. Wat niet goed wordt ontvangen zijn algemene kreten waaruit geen acties af te leiden zijn. Daarnaast werd

Figuur 2 Foto van de bodemanifesten workshop tijdens Wereldbodemdag 2024.

opgemerkt dat het maatschappelijke draagvlak momenteel mist in de samenleving. Met het juiste, duidelijke narratief, kan dit verbeterd worden.

Bodemstewardship

De tweede workshop ging over het concept van een bodemsteward. De deelnemers werden eerst gevraagd om individueel na te denken over wat een bodemsteward is, door een figuur op een

Figuur 3 Foto van de workshop over bodemstewardship tijdens Wereldbodemdag 2024.

papiervel in te vullen met de karakteristieken, eigenschappen, vaardigheden, kennis en tools die nodig zijn om als bodemsteward het belang van vitale bodems onder de aandacht te brengen. Vervolgens is in een mini-college door Marissa van de Wijngaard het begrip van bodemstewardship verder toegelicht (Figuur 3).

In de presentatie werden de verschillende vormen van bodemstewardship toegelicht. Stewardship is de relatie die je als mens hebt met de natuur, in dit geval specifiek met de bodem. De verschillende houdingen die je aan kunt nemen lopen van de **heerser** (*egocentrisch*) tot de **participant** (*ecocentrisch*). In een egocentrische houding zie je de mens en natuur als gescheiden, terwijl in een ecocentrische houding geen verschil tussen mens en natuur wordt gezien. Tussen deze twee uiteinden kunnen nog twee houdingen worden onderscheiden, die van de **rentmeester** die zich baseert op religieuze opvattingen waarbij de mens en natuur zijn gescheiden, maar dat de mens de verantwoordelijkheid draagt naar de schepper of toekomstige generaties. De laatste onderscheiden houding is de **partner**, waarbij mens en natuur evenwichtig naast elkaar staan.

Vervolgens werd ingegaan op de verschillende manieren van actievoeren vanuit een houding, namelijk vanuit beleidsvoering, vanuit ontwikkeling van kennis en innovatie, vanuit samenwerking of vanuit een passieve actievoeren, waarbij wordt uitgegaan dat de natuur zelf ingrijpt indien nodig. Het doel van de mini-college was om de verschillende houdingen en actievormen toe te lichten van bodemstewardship.

Met de informatie uit het mini-college over de verschillende houdingen, is de groep gezamenlijk aan de slag gegaan om met het identificeren van de karakteristieken en tools die tot de ideale bodemsteward leiden, waarbij snel onderscheid gemaakt is tussen de persoonlijke karakteristieken, kennis, netwerk, tools en beleid:

Persoonlijke karakteristieken

- Als bodemsteward werk je aan het vergroten van de zichtbaarheid van de bodemgezondheid.
- Als bodemsteward durf je aan de slag te gaan, initiatief te nemen en lef te tonen.
- Als bodemsteward heb je doorzettingsvermogen.
- Als bodemsteward ben je vereenzelvdigd met de bodem.
- Als bodemsteward kijk je vooruit, heb je een lange termijn visie en zie je kansen.
- Als bodemsteward neem je het belang van de bodem mee.
- Als bodemsteward kapitaliseer je de bodem.

Kennis

- Een bodemsteward heeft kennis nodig, zowel multidisciplinair als inhoudelijk. Hierbij is het belangrijk om te weten wat een gezonde bodem is en hoe je data interpreteert.
- Een belangrijk onderdeel van kennis zijn praktijkervaringen.
- Een bodemsteward handelt vanuit de nu beschikbare kennis.
- Een bodemsteward is altijd op zoek naar nieuwe(re) kennis.

